

verborum, nisi illis magna vis fiat, et ad figuratos sensus transferantur. Limitare autem divinam scientiam ut non possit de tali effectu, ut futuro, nisi conjecturalem cognitionem assequi, multum certe derogat divinæ perfectioni, et ideo hanc etiam limitationem voluit excludere Augustinus, cum dixit: *Non opinatur divinitas.*

14. *Conjecturalis interpretatio contra veritatem, et proprietatem.* — Et præterea hoc etiam est aut contra perfectam veritatem Dei in loquendo, aut contra vim verborum dictæ revelationis: nam dubia pro certis affirmare contra veritatem est; ibi autem Deus simpliciter affirmavit, *Tradent*, et eo ipso quod ipse dixit, certum esse voluit: ergo proprie accipiendi illa verba, contra veritatem erant, si illa revelatio ex sola conjecturali cognitione oriebatur. Si autem, ad salvandam verborum veritatem, subintelligenda dicatur limitatio quantum est ex parte causarum, hoc ipsum est miserum refugium contra verborum vim et simplicem intellectum: unde non salvat simplicem veritatem. Quia absoluta locutio, quæ simpliciter sumpta est falsa, et solum per subintellectam additionem est vera, non est usurpanda a viro prudente, nedum ab ipso Deo, nisi vel consuetudo loquendi id habeat, vel aliqua specialis causa et necessitas id postulet; neutrum autem in præsentem invenitur.

15. *Confirmatio ex incommodis quæ sequuntur ex solutione.* — Et confirmatur, quia alias potuisset David dubitare, non obstante tali revelatione divina, an esset tradendus a Ceilitis, etiam veniente Saule, nec teneretur majorem fidem adhibere illi responso Dei, quam si a dæmone datum esset, quantum est ex parte cognitionis: utrumque autem videtur absurdum. Item fingamus in eo casu Ceilitas habuisse animum et dispositionem magis propensam ad non tradendum David, eumque postea expectasse, et non fugisse, tunc, si vera est illa interpretatio, potuisset contingere ut, expectante Davide et veniente Saule, viri Ceilæ, pro suo arbitrio, mutarent propositum vel affectionem, et traderent David, quia hoc non esset contra revelationem Dei in illo sensu factam. At profecto non immerito conqueri posset David quod esset a Deo deceptus, talisque eventus multum derogaret auctoritati Dei loquentis. Ergo non est verisimile aut Deum consulturum esse illo modo, si non speraret certam cognitionem, de futuro vel non futuro eventu sub tali vel tali conditione, recipere: aut Deum fuisse responsurum, si de re non si-

bi cognita loqueretur. Et simpliciter mihi videtur incredibile et Deo indignum, sentire, non posse illum absolutum ac certum responsum dare de tali eventu, si de illo interrogaretur. Est ergo illa expositio contra factum ipsum, prout a Scriptura refertur, et contra summam Dei perfectionem, considerando ipsam ut possibilem, quidquid fuerit de facto.

16. *Comminationibus objectis satisfi, et nostra sententia confirmatur adhuc.* — Neque sunt similia exempla de aliis revelationibus comminatoriis, vel tacitam conditionem includentibus; tum quia in comminationibus est ille valde usitatus modus loquendi, quasi per se et ex vi materiæ includens talem conditionem; tum etiam quia conditio subintellecta in aliis locutionibus non provenit ex impotentia (ut sic dicam) Dei ad certo cognoscendum id quod affirmat, sed ex ipsamet voluntate Dei ab ipsomet in aliis locis revelata. Ut in comminatione includitur conditio, Nisi pœnitentiam egeris, quam revelavit Deus aliis locis, promittendo pœnitentibus remissionem, et dicens per Jeremiam, cap. 18: *Repente loquar adversus gentem et adversus regnum, ut eradicem et destruum et disperdam illud; si pœnitentiam egerit gens illa a malo suo, agam et ego pœnitentiam super malo, quod cogitaveram ut facerem ei.* Et similiter in prædicatione mortis Ezechiae, fuit conditio inclusa, Nisi aliud a Deo impetraveris, quæ conditio continetur in promissione Dei, quod exaudiet orantes ad se, quando et quomodo fuerit conveniens. Et ideo in illis et similibus revelationibus, nec periclitatur veritas vel auctoritas Dei, nec vis infertur verbis secundum communem loquendi modum; cujus signum est, quia, non obstante tali comminatione vel prædicatione, potest qui audit, licite dubitare de eventu, juxta illud Ninivitarum apud Joannem: *Quis scit si convertatur, et ignoscat Deus.* Et ideo Ezechias, statim ac audivit verbum Prophetæ, oravit ad Dominum, non credens prædicationem ut absolutam et immutabilem; nam juxta alias promissiones ejusdem Dei credidit esse possibilem mutationem in effectu, seu in causis. At vero hæc non habent locum, ubi revelatio est absoluta et non includit tacitam conditionem pendentem ex alia promissione et voluntate Dei, sed solum ex illa conditione quæ in ea exprimitur; tunc enim non licet de tali revelatione dubitare, nec aliquid addere, solum eo prætextu quod Deus non potuerit certius illa cognoscere; hoc enim contra vim verborum est et contra usum

Scripturarum, ac proinde contra verborum vim et proprietatem.

17. *Egregius locus Jeremiæ 38 nostra probans.* — Tertio, expendi potest locus Jerem. 38, ubi variæ sunt propheticae prædictiones conditionales Jeremiæ ad Regem Sedeciam. Una est: *Si exieris ad principes regis Babylonis, vivet anima tua et civitas hæc non succendetur igni, et salvus eris tu, et domus tua; cumque rex respondisset: Sollicitus sum propter Judæos qui transierunt ad Chaldæos, ne forte tradar in manus eorum, et illudant me,* adjeit Jeremias similem prophetiam: *Non te tradent, utique Si exieris,* etc. In hoc ergo loco prædicuntur multi effectus contingentes, et pendent ex libertate Chaldæorum, et futuri sub conditione, quæ impleta non est, et ideo nunquam fuerunt. Profecto ergo est illa prophetia ex infallibili scientia Dei, et ad hoc significandum præmittit Jeremias: *Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israel;* et inferius, postquam dixit: *Non te tradent,* subjungit: *Audi, quæso, vocem Domini, quam ego loquor ad te.* Unde in tam perspicuo sermone non habet locum aliquis tropus, nec interpretatio de prædicatione conjecturali in dispositione humanæ voluntatis; tum quia voluntates Chaldæorum potius erant aversæ, et dispositæ ad occidendum Judæos; tum etiam quia alias non peccasset Sedecias non credendo, ac dubitando, et ob timorem ambiguum non exeundo. Atque ita hic locus videtur mihi convincere id quod nunc agimus, quod dari possit hæc scientia. Nam revera non potest ille locus non intelligi de vera, propria, et absoluta prophetia, quantum ad veritatem rei revelatæ; et ita plane exponunt Theodoret., divus Thomas, et Glossæ. Fortasse tamen quoad modum illius præscientiæ non convincit contra primam sententiam primo modo explicatam, de quo postea dicam.

18. *Nostra sententia pluribus aliis Scripturæ testimoniis probatur.* — Quarto, videtur satis efficax locus Actor. 22, ubi Paulus narrat vidisse se Dominum dicentem sibi: *Festina, et exi velociter de Jerusalem, quoniam non recipient testimonium tuum de me.* Quæ verba evidenter includunt conditionalem propositionem: *Si Hierosolymis prædicaveris, non recipient testimonium;* cum enim Paulus inde exierit, et non prædicaverit, ille effectus nunquam fuit absolute futurus: ergo fuit revelatus sub conditione. Quis autem audeat dicere illam non fuisse veram et absolutam revelationem de tali effectu sub conditione fu-

turo, aut Christum fuisse ex conjectura, aut non ex certa scientia locutum? Quinto, facit illud Exod. 3: *Ego scio quod non dimittet vos rex Ægypti, nisi per manum validam.* Nam illa scientia de conditionali eventu erat, et ipsum verbum *scio* satis indicat cognitionem certam et evidentem, maxime conjunctum cum pronomine *Ego*, quod denotat illam scientiam esse divinam, ac proinde omnino infallibilem. Et ita exponit ibi Theodoretus, quæst. 8. Sexto, addi potest illud tertii Regum 11, ubi refertur Salomonem adamasse mulieres alienigenas de gentibus, super quibus dixit Dominus filiis Israel: *Non ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad vestras, certissime enim avertent corda vestra, ut sequamini deos earum.* In loco autem Exod. 34 solum dictum fuerat: *Nec uxorem de filiabus earum accipies filiis tuis, ne postquam ipsæ fuerint fornicatæ, fornicari faciant filios tuos in Deos suos.* In quibus verbis, per se spectatis, ut indicavit D. Thomas 1. 2, quæst. 105, a. 4, ad 6, solum significari videtur periculum et occasio moralis; tamen per hoc non excluditur quin fuerit tale illud periculum, ut in re ipsa ex illo esset futurus effectus, et ita in alio explicatur Deum certissima scientia novisse in pluribus et in quibus ille effectus, posita conditione, implendus esset. Fateor tamen posse illam certitudinem referri ad effectus et lapsus quos Deus, absoluta scientia, futuros esse ob similem occasionem præcognovit. Denique induci potest illud Matth. 24: *Nisi breviati fuissent dies illi, non fuisset salva omnis caro.* Cui consonat illud Isai. 1: *Nisi Dominus reliquisset nobis semen, sicut Sodoma et Gomorrha fuissimus.* Et similes sunt aliæ locutiones in Scriptura: sed non omnes æque urgentes.

19. *Judicium istius opinionis.* — Et ideo, illis non obstantibus, aliqui dicunt non probari hanc scientiam efficaciter ex Scriptura. Qui si per efficaciter intelligant, id est, non convinci rem esse de fide certam, recte dicunt, quia Scriptura non tam evidenter loquitur, quin aliquam evasionem patiatur. Et cum Ecclesia nihil in hoc definierit, nec proprium sensum illorum testimoniorum declaraverit, per se non sufficiunt ad certam et infallibilem fidem faciendam. Si autem negare velint illa testimonia esse efficacia ad faciendam magnam fidem humanam, et intra latitudinem opinionis longe probabiliorem, immerito id dicunt; non video enim quæ majora testimonia, vel in numero, vel in ver-

borum proprietate et energia, ad veritatem aliquam, nondum de fide certam, persuadendam desiderari possint. Maxime cum ille sensus talium testimoniorum sit consentaneus expositionibus Patrum, qui illa exponendo attigerunt. Cumque opposita sententia nullum in Scriptura habeat fundamentum, ut etiam defensores ejus fatentur, negari non potest quin hæc sententia quam defendimus, valde probabiliter ex Scriptura colligatur. Accedit tandem quod contraria sententia nihil ex Scriptura, nisi quædam generalia principia, non ad suam opinionem suadendam, sed ad nostra fundamenta enervanda, potest inducere. Qualia sunt, quod Deus interdum ac sæpe loquitur de futuris effectibus juxta dispositiones causarum secundarum, etiamsi aperte id non explicet, ut notat D. Thomas, 1 part., quæst. 19, artic. 6, ad 2, ex Isai. 38, et 2. 2, quæst. 171, artic. 6, ad 2, ex Jonæ 3, et Jerem. 18. Et idem sumitur ex Jerem. 23; Ezechiele, secundo et tertio; Genes. 3; Exod. 23; Deuteronomii quarto et septimo. Unde suadere volunt omnia allegata testimonia posse hoc modo exponi: præsertim cum addatur particula *forte*, quæ, licet in aliquibus locis non sumatur in significatione propria, nihil vetat in aliis proprie sumi, et consequenter ita posse in prædictis locis exponi.

20. Sed hæc, quæ (ut dixi) generalia sunt, non recte applicantur. Ut enim verum sit Deum interdum loqui de futuris juxta dispositionem causarum secundarum, non est id pro libito applicandum ad quamcumque prædictionem futurorum, alias destruitur certitudo prophetica, juxta doctrinam Augustini, libr. de Unitat. Eccles. capite 9, et lib. 3 de Doctrina Christiana, cap. 10. Oportet ergo et locorum circumstantias, et doctrinas, ac expositiones Patrum observare. Illum ergo modum loquendi observat Deus, vel in prophetiis comminatoriis, vel in effectibus qui a sua voluntate et ex aliis promissionibus ab ipso factis pendent, ut supra declaravi. Sæpe item invenietur ille modus loquendi in verbis Dei, quæ non continent revelationem, sed admonitionem, consilium, aut reprehensionem, ut in multis ex locis allegatis videre licet. Et in eis sæpe additur particula *forte*, in omni proprietate intellecta. Hæc autem non possunt accommodari ad testimonia a nobis adducta, tum quia in illis continentur revelationes divinæ cum absoluta asseveratione, et sine circumstantiis quæ subintellectam conditionem

vel improprietatem indicent. Nec particula *forte* semper addita est, et non est dubium quin sæpe adjungatur ubi de rebus certissimis et indubitatis sermo est, ut Psalm. 80: *Si populus meus audisset me, forsitan inimicos illorum humiliassem*. Et Jerem. 6: *Erudivere, Jerusalem, ne forte recedat anima mea a te*. Et docent Patres supra citati, ex quorum doctrina hæc proprietas melius servatur in locis allegatis, ut ostensum est.

CAPUT III.

PLURES EX SANCTIS ET ANTIQUIS PATRIBUS SCIENTIAM CONDITIONATAM IN DEO COGNOVISSE, PRÆSERTIM AUGUSTINUM, ET NULLUM EORUM ILLAM DEO NEGASSE.

1. *D. Augustinus verbis probatur.* — Primum omnium tribuo sententiã hanc Augustino in lib. de Corrept. et grat., cap. 8, ubi, probans perseverantiam esse ex gratuito Dei dono, illos adducit in exemplum, qui, cum essent justii, *donum perseverantiæ non habent, sed ex bono in malum, deficiente bona voluntate, mutantur*; et addit: *Respondeant, si possunt, cur illos Deus, cum fideliter et pie viverent, non tunc de vitæ hujus periculis rapuit, ne malitia mutaret intellectum eorum, et ne fictio deciperet animas eorum. Utrum hoc in potestate non habuit, an eorum mala futura nescivit? Nempe nihil horum nisi perversissime et insanissime dicitur*. In quibus verbis, illa, *an eorum mala futura nescivit?* evidenter de scientia conditionata intelliguntur, quia loquitur Augustinus de scientia, qua supposita, posset Deus, si vellet, rapere hominem, priusquam talia mala committeret, etiam in sensu composito talis scientiæ, sicut fecit cum illo de quo Sapient. 4 dictum est: *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus*. At vero, semel supposita in Deo scientia absoluta futurorum, non potest cum illa scientia locum habere antecessens mors, priusquam talia committantur peccata, quia supponitur jam prævisa vita usque ad illud tempus.

2. *Non de probabili conjectura, sed de certa scientia est locus citatus.* — Loquitur ergo Augustinus de scientia conditionata, et dici non potest ipsum loqui tantum de probabili conjectura ob pericula hujus vitæ; tum quia expresse interrogat *an eorum mala futura nescivit?* utique si viverent; de ipsis ergo futuris malis loquitur; tum etiam quia sola pericula vitæ præcognita, nisi etiam lapsus oc-

casione illorum futuris prævideatur, non poterant esse sufficiens ratio rapiendi justum, priusquam malitia mutaret illum, alias omnes justii, statim ac justificantur, rapi debuissent, quia omnes in tali periculo versantur. Quod si hoc restringatur ad speciale periculum in quo lapsus probabilissima conjectura timeatur et in tali causa cognoscatur, sic non potest doctrina esse universalis: nam multi justii cadunt, qui non habent specialia pericula, sed facillime occurrentibus tentationibus cedunt. Ergo non præcedit illa conjectura specialis, quod essent lapsuri si viverent, nam multi, et fortasse plures similes, perseverant semper in gratia inter similia pericula, et similia etiam gratiæ prævenientis auxilia, ut inter religiosos maxime considerare licet; et nihilominus de illis verissime dicitur quod Deus, præsciens ipsorum lapsum, potuisset, si vellet, eos rapere, ne malitia mutaret intellectum eorum. Nam doctrina Augustini universalis est, et in omnibus qui de bono in malum mutantur, et ita pereunt, locum habet. Eo vel maxime quod est valde alienum a doctrina et mente Augustini, scientiam conjecturalem Deo tribuere, ut ex tract. 35 in Joannem allegavimus. Loquitur ergo de certa scientia talium futurorum, quæ sola et Deo digna est et propria; nam aliam conjecturalem in causa etiam dæmon habere potest; imo si de omnibus periculis vitæ sermo sit, etiam nos illam habemus. At Augustinus aliquam scientiam Deo attribuit singularem, et illi propriam, quæque ad altissimam ejus providentiam et prædestinationem sufficiat. Igitur de incscitia huic scientiæ contraria, æque ac de impotentia, ait Augustinus *non nisi perversissime et insanissime Deo attribui*. In quo ego nihil ex me assero, sed solum quod Augustinus dicit refero; qui autem Deo illam nescientiam tribuunt, excogitent modum quo sub Augustini censura non comprehendantur, eum exponentes altero ex duobus modis quos impugnavimus.

3. *Augustinus constans semper fuit in conditionata scientia.* — Secundo, allego August. in Epist. 49, quæst. 2, ubi, inquirens cur Incarnatio tali tempore facta sit, rationem reddit ex hac præscientia, dicens *tunc voluisse in hominibus apparere Christum, et apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat et ubi sciebat esse qui in eum fuerant credituri*. Respondent aliqui retractasse Augustinum locum hunc in lib. de Prædest. Sanct., c. 9. Ego vero dico non solum non retractasse, sed

potius confirmasse. Sunt enim in hac scientia duo distinguenda, quæ pro his quæ dicemus sunt valde notanda, scilicet, eam esse vel non esse, vel, supposito quod sit, ea uti ad reddendas rationes aliquorum effectuum providentiæ Dei: nam licet verissime Deo talis scientia tribuatur, errari potest in usu ejus. Augustinus ergo in posteriori loco retractat aliquo modo priorem, quoad usum illius scientiæ, non quoad existentiam ejus in Deo, imo hanc iterum confirmat; verba enim ejus sunt: *Cernitisne me sine præjudicio latentis consilii Dei, aliarumque causarum, hoc de præscientia Christi dicere voluisse, quod convincendæ paganorum infidelitati, qui hanc objecerant questionem sufficere videretur? Quid enim est verius quam præscisse Christum, qui, et quando, et in quibus locis in eum fuerant credituri?* In his ergo verbis recognoscit Augustinus Deum habere illam scientiam, et non solum verum id censet, sed etiam nihil verius judicat. Addit tamen potuisse etiam dici *tunc voluisse hominibus apparere Christum, et apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat et ubi sciebat esse, qui electi fuerant in ipso ante mundi constitutionem*. Per quæ verba non reprobat priorem sententiam de scientia Dei conditionata, imo nec priorem rationem simpliciter retractat, sed aliam altiore addit, causamque assignat cur illam omiserit.

4. *De veritate scientiæ conditionatæ, non de absoluto decreto sermo est.* — Hinc vero sumunt occasionem respondendi, admisisse quidem Augustinum in utroque loco illam scientiam, sed in posteriori loco declarasse talem scientiam fundatam fuisse in absoluto decreto voluntatis Dei, quo tales homines tali tempore futuros prædestinaverat. Sed de hoc puncto postea dicendum est; nunc enim non de modo, seu medio quo scientia illa videt futura, sed solum de veritate ipsius scientiæ tractamus. Expendimus autem alia verba in eadem epistola Augustini, quibus illa responsio accommodari non potest; subjungit enim: *His enim temporibus et his locis in quibus Evangelium non est prædicatum, tales omnes in ejus prædicatione futuros esse præsciebat, quales non quidem omnes, sed multi in corporali præsentia fuerunt, qui in eum, nec suscitatis ab eo mortuis credere voluerunt; et infra: Quid ergo mirum si tam infidelibus plenum orbem terrarum Christus prioribus sæculis vocerat, ut eis apparere aut prædicari merito nollet, quos nec verbis nec miraculis suis credituros esse præsciebat?* Et similia in fine repetit. At